

Obliczenia Naukowe - Laboratorium 2

Michał Waluś 279695

Listopad 2025

1 Zadanie 1

Opis problemu: Używając języka Julia i typów `Float32` i `Float64`, obliczenie iloczynu skalarnego wektorów x i y na cztery sposoby:

1. "w przód od najmniejszego do największego indeksu"
2. "w tył w odwrotnej kolejności niż "w przód"
3. od największego do najmniejszego, dodając dodatnie i ujemne składniki osobno
4. odwrotnie niż w 3.

oraz porównanie uzyskanych wartości z wynikami uzyskanymi zastępując x , wektorem x_1 o zbliżonej wartości.

$$x = [2.718281828, -3.141592654, 1.414213562, 0.5772156649, 0.3010299957]$$

$$x_1 = [2.718281828, -3.141592654, 1.414213562, 0.577215664, 0.301029995]$$

$$y = [1486.2497, 878366.9879, -22.37492, 4773714.647, 0.000185049]$$

Rozwiązanie: Dla 1. i 2. policzenie sumy z użyciem pętli, dla 3. i 4. wyliczenie najpierw $x_i y_i$ dla wszystkich współrzędnych, podzielenie na dwie tablice, posortowanie ich (odpowiednio, w zależności od punktu), obliczenie sum tablic i dodanie ich.

Otrzymane wyniki:

Wyniki zwrócone przez program:

```
Float32 forward: -0.4999443
Float32 backward: -0.4543457
Float32 from biggest: -0.5
Float32 from smallest: -0.5
```

```
Float64 forward: 1.0251881368296672e-10
Float64 backward: -1.5643308870494366e-10
Float64 from biggest: 0.0
Float64 from smallest: 0.0
```

Results for x1:

```
Float32 forward: -0.4999443
Float32 backward: -0.4543457
Float32 from biggest: -0.5
```

```

Float32 from smallest: -0.5

Float64 forward: -0.004296342739891585
Float64 backward: -0.004296342998713953
Float64 from biggest: -0.004296342842280865
Float64 from smallest: -0.004296342842280865

```

Metoda	(32 bit) $x \cdot y$	(32 bit) $x_1 \cdot y$	(64 bit) $x \cdot y$	(64 bit) $x_1 \cdot y$
1.	-0.49994	-0.49994	$1.0252 \cdot 10^{-10}$	$-4.2963 \cdot 10^{-3}$
2.	-0.45435	-0.45435	$-1.5643 \cdot 10^{-10}$	$-4.2963 \cdot 10^{-3}$
3.	-0.5	-0.5	0.0	$-4.2963 \cdot 10^{-3}$
4.	-0.5	-0.5	0.0	$-4.2963 \cdot 10^{-3}$

Tabela 1: Wyniki zaokrąglone do 5 cyfr znaczących

Zmiana danych wejściowych nie jest widoczna w wynikach dla zmiennych 32-bitowy (prawdopodobnie, ponieważ nie mają one wystarczającej precyzji by dane były zapisane inaczej). Wyniki dla zmiennych 64-bitowych znacząco się różnią, dla pierwszych dwóch metod aż o 7 rzędów wielkości, za to dla pozostałych dwóch metod, o ile wyniki dla oryginalnych danych wyniosły 0, dla zmienionych danych pozostały takie same. Porównując z wartościami dokładnymi: $x \cdot y = -1.00657107000000 \cdot 10^{-11}$ oraz $x_1 \cdot y = -4.2963400 \cdot 10^{-3}$, widzimy że w drugim przypadku wyniki są bardzo zbliżone do prawdziwego.

Wnioski: Dla tych danych możemy zaobserwować, że zmiana, która może wydawać się pomijalna - zmniejszenie danych wejściowych o mniej niż $10^{-6}\%$, zmienia wynik o aż 8 rzędów wielkości. Dodatkowo, ponieważ nowa wartość jest znacznie bliższa danym wejściowym, nasz program jest w stanie dość dokładnie ją obliczyć używając zmiennych 64-bitowych. Możemy tutaj zaobserwować, że - dla odpowiednio dobranych danych - nawet ekstremalnie mała zmiana może spowodować bardzo dużą różnicę w wyniku oraz że nasz algorytm przestanie zwracać prawdziwe wyniki.

2 Zadanie 2

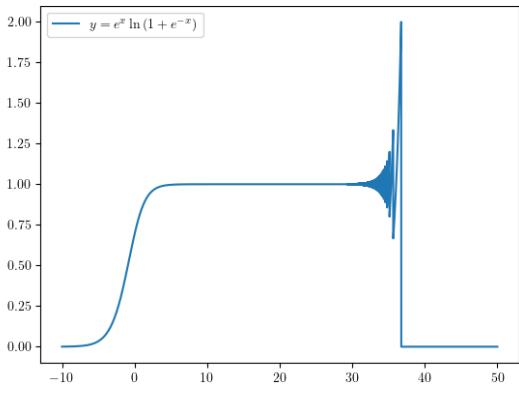
Opis problemu: Wygenerowanie wykresu funkcji $f(x) = e^x \ln(1 + e^{-x})$ z użyciem dwóch programów do wizualizacji oraz porównanie z granicą $\lim_{x \rightarrow \infty} f(x)$.

Rozwiążanie: Generujemy wykresy za pomocą dwóch programów, tutaj przedstawione zostały wykresy stworzone z użyciem biblioteki matplotlib w języku Python oraz dostępnego na stronie Desmos narzędzia Graphic Calculator (przedstawione na Rysunku 1). Następnie obliczamy granicę (poprzez $\stackrel{H}{=}$ oznaczamy użycie reguły l'Hopitala):

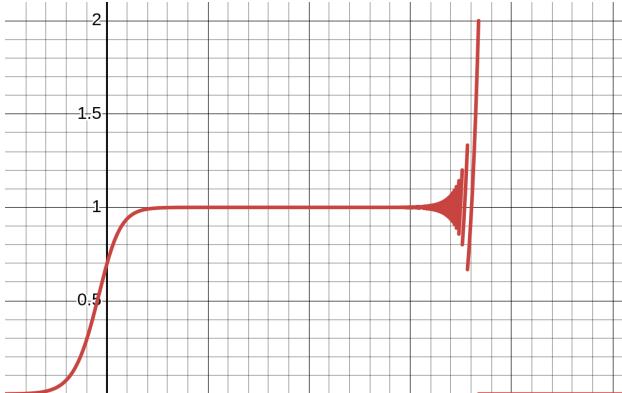
$$\lim_{x \rightarrow \infty} e^x \ln(1 + e^{-x}) = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\ln(1 + e^{-x})}{e^{-x}} \stackrel{H}{=} \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\frac{-e^{-x}}{1+e^{-x}}}{-e^{-x}} = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{1}{1 + e^{-x}} = \frac{1}{1 + 0} = 1$$

Interpretacja wyników: Wraz ze wzrostem wartości x , wartość e^{-x} bardzo szybko maleje, aż w pewnym momencie (dla naszych wykresów około $x = 37$) staje się mniejsza od epsilona maszynowego i po dodaniu do niej 1 dostajemy po prostu 1, co powoduje, że wartość logarytmu zostaje obliczona jako 0, czyli też wartość całej funkcji. Wsześniejsza widoczna oscylacja wartości jest spowodowana utratą precyzji przy zaokrąglaniu $1 + e^{-x}$.

Wnioski: Programy do wizualizacji, mimo bycia bardzo wygodnymi narzędziami również korzystają z arytmetyki zmiennopozycyjnej i są podatne na jej wady, zatem zwracane przez nie

(a) Wykres wygenerowany używając biblioteki matplotlib z języka Python

(b) Wykres wygenerowany używając narzędzia Desmos Graphing Calculator

Rysunek 1: Wykresy funkcji $f(x)$

wyniki mogą się różnić od prawdy. Powinniśmy zatem weryfikować czy otrzymane wykresy mają sens, w szczególności po zaobserwowaniu dziwnych zachowań, takich jak oscylacja wartości.

3 Zadanie 3

Opis problemu: Z użyciem języka Julia, używając algorytmów eliminacji Gaussa oraz przemnożenia przez macierz odwrotną, obliczenie rozwiązań układów równań w formie $\mathbf{Ax} = \mathbf{b}$, gdzie $\mathbf{b} = \mathbf{A}(1, 1, \dots, 1)^T$ oraz

- a) \mathbf{A} jest macierzą Hilberta stopnia $n \geq 1$
- b) \mathbf{A} jest losową macierzą stopnia $n \in \{5, 10, 20\}$ ze wskaźnikiem uwarunkowania $c \in \{1, 10, 10^3, 10^7, 10^{12}, 10^{16}\}$.

Po wyznaczeniu rozwiązań, należy je porównać z rozwiązaniem dokładnym $(1, \dots, 1)$ oraz wyznaczyć błąd względny.

Rozwiązanie: Używamy funkcji z biblioteki `LinearAlgebra`. Dla rozwiązania dokładnego x oraz wyliczonej wartości \tilde{x} , błąd względny wyznaczamy za pomocą wzoru

$$\frac{\|x - \tilde{x}\|}{\|x\|}$$

gdzie $\|x\|$ to norma wektora x .

Wyniki: Przedstawione w poniższych tabelach (Tabela 2 i Tabela 3), gdzie "Gauss" oznacza wynik uzyskany poprzez metodę eliminacji Gaussa, a "Inverse" rozwiązanie uzyskane poprzez pomnożenie przez macierz odwrotną.

Dla losowych macierzy, tylko dla bardzo dużego wskaźnika uwarunkowania 10^{16} otrzymujemy duży błąd względny, w szczególności dla $n = 5$, gdzie wynosi on ponad 25%. Dla mniejszego wskaźnika otrzymane błędy są małe (aczkolwiek jak pokazało zadanie 1 mogą i tak znacząco wpływać na dalsze obliczenia).

Dla macierzy Hilberta, poza kilkoma najmniejszymi, otrzymujemy bardzo duże błędy względne, wynoszące nawet ponad 100, co pokazuje bardzo złe uwarunkowanie tych macierzy.

Dla prawie wszystkich przykładów, błędy wyników zwróconych przez obie metody były zbliżone

n	Gauss	Inverse
1	0.0	0.0
2	5.661048867003676e-16	1.4043333874306803e-15
3	8.022593772267726e-15	0.0
4	4.137409622430382e-14	0.0
5	1.6828426299227195e-12	3.3544360584359632e-12
6	2.618913302311624e-10	2.0163759404347654e-10
7	1.2606867224171548e-08	4.713280397232037e-09
8	6.124089555723088e-08	3.07748390309622e-07
9	3.8751634185032475e-06	4.541268303176643e-06
10	8.67039023709691e-05	0.0002501493411824886
11	0.00015827808158590435	0.007618304284315809
12	0.13396208372085344	0.258994120804705
13	0.11039701117868264	5.331275639426837
14	1.4554087127659643	8.71499275104814
15	4.696668350857427	7.344641453111494
16	54.15518954564602	29.84884207073541
17	13.707236683836307	10.516942378369349
18	10.257619124632317	24.762070989128866
19	102.15983486270827	109.94550732878284
20	108.31777346206205	114.34403152557572

Tabela 2: Błędy względne wyników dla \mathbf{A} będącego macierzą Hilberta.

i z powyższych danych nie można zdecydować o tym czy któraś metoda jest lepsza. Znaczącą różnicę można zaobserwować dla kilku macierzy Hilberta, głównie $n = 13, 14, 16, 18$. W szczególności dla $n = 13$, gdzie błąd dla eliminacji Gaussa jest prawie 50 razy mniejszy.

n	c	Gauss	Inverse
5	1	1.2161883888976234e-16	1.4043333874306804e-16
5	10	2.220446049250313e-16	1.9860273225978183e-16
5	10^3	6.976230176211131e-15	5.5750443644609555e-15
5	10^7	1.625566119241207e-10	1.7510737474648423e-10
5	10^{12}	1.7301870942413447e-05	2.2337161712998105e-05
5	10^{16}	0.20126112355425005	0.25155764746872633
10	1	2.0770370905276122e-16	1.5303368297126222e-16
10	10	3.6821932062951477e-16	2.3022074639253675e-16
10	10^3	4.304459375041018e-15	4.992795269684505e-15
10	10^7	2.0223348082855609e-10	2.520255604739961e-10
10	10^{12}	4.197356775363785e-06	8.683150970527678e-06
10	10^{16}	0.146056540226733	0.12950853615688812
20	1	3.519599608236525e-16	5.628294210973806e-16
20	10	4.710277376051325e-16	5.081620675959989e-16
20	10^3	5.117634419664772e-15	2.0008670855398256e-15
20	10^7	4.81292693683237e-11	6.025771333914663e-11
20	10^{12}	1.066153516185104e-05	1.2384462554759176e-05
20	10^{16}	0.03263118522141365	0.027607544506382215

Tabela 3: Błędy względne wyników dla \mathbf{A} będącego losową macierzą o wskaźniku uwarunkowania c .

Wnioski: Dla niektórych danych, nawet dość dokładnie reprezentowalnych jako liczba zmienno-pozycyjna, niezależnie od algorytmu dostajemy wyniki bardzo dalekie od prawdy. Powinniśmy zwrócić uwagę na wskaźnik uwarunkowania macierzy i jeśli jest rzędu 10^{18} , jak dla macierzy Hilberta 20 stopnia, to otrzymane wyniki będą całkowicie niepoprawne i problem powinni zostać rozwiązyany inną metodą, albo z użyciem znacznie większej precyzji.

4 Zadanie 4

Opis problemu: Używając języka Julia oraz biblioteki Polynomials obliczenie pierwiastków wielomianu Wilkinsona

$$P(x) = \prod_{j=1}^{20} (x - j)$$

a następnie sprawdzenie wyliczonych wartości z_k , $k \in \{1, \dots, 20\}$ obliczając $|P(z_k)|$, $|p(z_k)|$ oraz $|z_k - k|$, gdzie $P(z_k)$ oznacza bezpośrednie podstawienie wartości do postaci naturalnej wielomianu, a $p(z_k)$ wymnożenie powyższego iloczynu podstawiając z_k zamiast x .

Rozwiązanie: Używamy funkcji `roots` do wyznaczenia pierwiastków oraz pętli do wyliczenia $p(x)$.

Wyniki:

k	z_k	$ P(z_k) $	$ p(z_k) $	$ z_k - k $
1	0.99999999999996989	35696.5096479	36626.4254824	3.01092484278e-13
2	2.0000000000283182	176252.600267	181303.933673	2.83182366445e-11
3	2.9999999995920965	279157.696882	290172.285889	4.07903488764e-10
4	3.9999999837375317	3.0271092989e6	2.04153729028e6	1.62624682609e-8
5	5.000000665769791	2.29174737566e7	2.0894625007e7	6.65769791297e-7
6	5.999989245824773	1.29024172842e8	1.12504845776e8	1.07541752268e-5
7	7.000102002793008	4.8051127546e8	4.57290864273e8	0.000102002793008
8	7.999355829607762	1.6379520219e9	1.55564593774e9	0.000644170392238
9	9.002915294362053	4.87707137255e9	4.68781617565e9	0.00291529436205
10	9.990413042481725	1.36386381955e10	1.26346018969e10	0.00958695751827
11	11.025022932909318	3.58563129513e10	3.3001284745e10	0.0250229329093
12	11.953283253846857	7.53333236036e10	7.3885256654e10	0.0467167461531
13	13.07431403244734	1.96059881243e11	1.84762150931e11	0.0743140324473
14	13.914755591802127	3.57513478231e11	3.55142775284e11	0.0852444081979
15	15.075493799699476	8.21627123646e11	8.42320155896e11	0.0754937996995
16	15.946286716607972	1.55149788805e12	1.57072873663e12	0.053713283392
17	17.025427146237412	3.69473591849e12	3.31697822389e12	0.0254271462374
18	17.99092135271648	7.65010901652e12	6.34485314179e12	0.00907864728352
19	19.00190981829944	1.14352737497e13	1.22857173667e13	0.00190981829944
20	19.999809291236637	2.79241063937e13	2.31830953527e13	0.000190708763363

Tabela 4: Otrzymane pierwiastki wielomianu Wilkinsona, wartości w trzech kolumnach po prawej zostały zaokrąglone do 12 cyfr znaczących.

Dla żadnego pierwiastka otrzymana wartość nie jest równa rzeczywistej wartości oraz dla większych pierwiastków różnica jest co raz większa. Dodatkowo wartości wielomianu dla tych pierwiastków znacząco się różnią od 0, bo nawet najmniejsza uzyskana wartość to około 36 tysięcy, aczkolwiek jest to niewielka liczba w porównaniu do współczynników wielomianu, które są na-

nawet rzędu 10^{20} , co uniemożliwia ich dokładne zapisanie jako 64-bitowa liczba zmiennopozycyjna i powoduje niedokładności wynikające z błędów reprezentacji.

4.1 Eksperyment Wilkinsona

Opis problemu: Powtórzenie eksperymentu Wilkinsona, czyli obliczenie pierwiastków wielomianu $P_1(x) = P(x) - 2^{-23}x^{19}$.

Rozwiążenie: Jak w przypadku wielomianu $P(x)$ wyliczamy pierwiastki z użyciem funkcji `roots` z biblioteki Polynomials.

Wyniki:

k	z_k
1	0.9999999999998357 + 0.0i
2	2.00000000000550373 + 0.0i
3	2.999999999660342 + 0.0i
4	4.000000089724362 + 0.0i
5	4.99999857388791 + 0.0i
6	6.000020476673031 + 0.0i
7	6.99960207042242 + 0.0i
8	8.007772029099446 + 0.0i
9	8.915816367932559 + 0.0i
10	10.095455630535774 - 0.6449328236240688i
11	10.095455630535774 + 0.6449328236240688i
12	11.793890586174369 - 1.6524771364075785i
13	11.793890586174369 + 1.6524771364075785i
14	13.992406684487216 - 2.5188244257108443i
15	13.992406684487216 + 2.5188244257108443i
16	16.73074487979267 - 2.812624896721978i
17	16.73074487979267 + 2.812624896721978i
18	19.5024423688181 - 1.940331978642903i
19	19.5024423688181 + 1.940331978642903i
20	20.84691021519479 + 0.0i

Tabela 5: Wyliczone pierwiastki wielomianu $P_1(x)$.

Po niewielkiej zmianie oryginalnego wielomianu mającego wszystkie pierwiastki rzeczywiste, otrzymaliśmy wielomian, którego połowa pierwiastków jest zespolona (o niezerowej części urojonej). Dodatkowo ich część urojona jest względnie spora, bo jej wartość 5-20% wartości rzeczywistej.

4.2 Wnioski

Oba te wielomiany pokazują, że nawet dla bardzo malej zmiany w wartościach początkowych, może nastąpić wyraźna zmiana w wyniku. Dodatkowo widzimy, że nawet dla wielomianu Wilkinsona, którego ani stopień ani pierwiastki nie są bardzo duże lub bardzo małe, nie jesteśmy go w stanie dokładnie reprezentować i ciężko wykonywać na nim dokładne obliczenia, co sugeruje że wykorzystując tylko 64-bitową arytmetykę zmiennopozycyjną może być trudno pracować z wielomianami stopnia wyższego niż 10 czy może nawet 5.

5 Zadanie 5

Opis problemu: Rozważamy równanie rekurencyjne

$$p_{n+1} = p_n + rp_n(1 - p_n)$$

gdzie $p_0 = 0.01$ i $r = 3$.

1. Używając `Float32` w języku Julia obliczamy p_{40} z powyższego równania i otrzymamy wynik porównujemy wynik z wynikiem otrzymanym poprzez zaokrąglenie p_{10} w dół do 3 cyfr po przecinku i wykonanie kolejnych 30 iteracji z nową wartością.
2. W języku Julia obliczamy p_{40} wykorzystując arytmetyki `Float32` i `Float64`.

Rozwiązanie: Tworzymy funkcję, która dla danego p i r ewaluuje ww. równanie rekurencyjne oraz iteracyjnie obliczamy p_{40} . Dla zmodyfikowanej wersji dodajemy sprawdzenie czy wykonaliśmy właśnie 10 iteracji, po której zaokrąglamy aktualną wartość p .

Wyniki:

W tabeli 6 przedstawione zostały wartości kolejnych iteracji dla wszystkich wariantów. `Float32` i `Float64` oznaczają obliczenia wykonywane w danej arytmetyce, a `Float32*` oznacza wariant z zaokrągleniem po 10 iteracji.

Widzimy, że do 11 iteracji wartości we wszystkich wariantach są bardzo zbliżone, ale do kolejnego wartości w wariantie z zaokrągleniem zaczynają się wyraźnie różnić. Od 19 iteracji widoczna staje się różnica pomiędzy wariantem 32, a 64 bitowym, a po 30 iteracji w każdej kolumnie jest całkowicie inna wartość.

Wnioski: Podczas liczenia równań rekurencyjnych, które zawierają wyraz większy niż liniowy (jak tutaj składnik kwadratowy) błędy reprezentacji bardzo szybko zwiększały swój wpływ na otrzymane wyniki, zatem obliczenia tego typu powinniśmy wykonywać co najmniej w precyzji 64-bitowej.

6 Zadanie 6

Opis problemu: Używając arytmetyki `Float64` w języku Julia obliczyć 40 iteracji wyrażenia

$$x_{n+1} = x_n^2 + c$$

dla następujących danych wejściowych:

1. $c = -2, x_0 = 1$
2. $c = -2, x_0 = 2$
3. $c = -2, x_0 = 1.999999999999999$
4. $c = -1, x_0 = 1$
5. $c = -1, x_0 = -1$
6. $c = -1, x_0 = 0.75$
7. $c = -1, x_0 = 0.25$

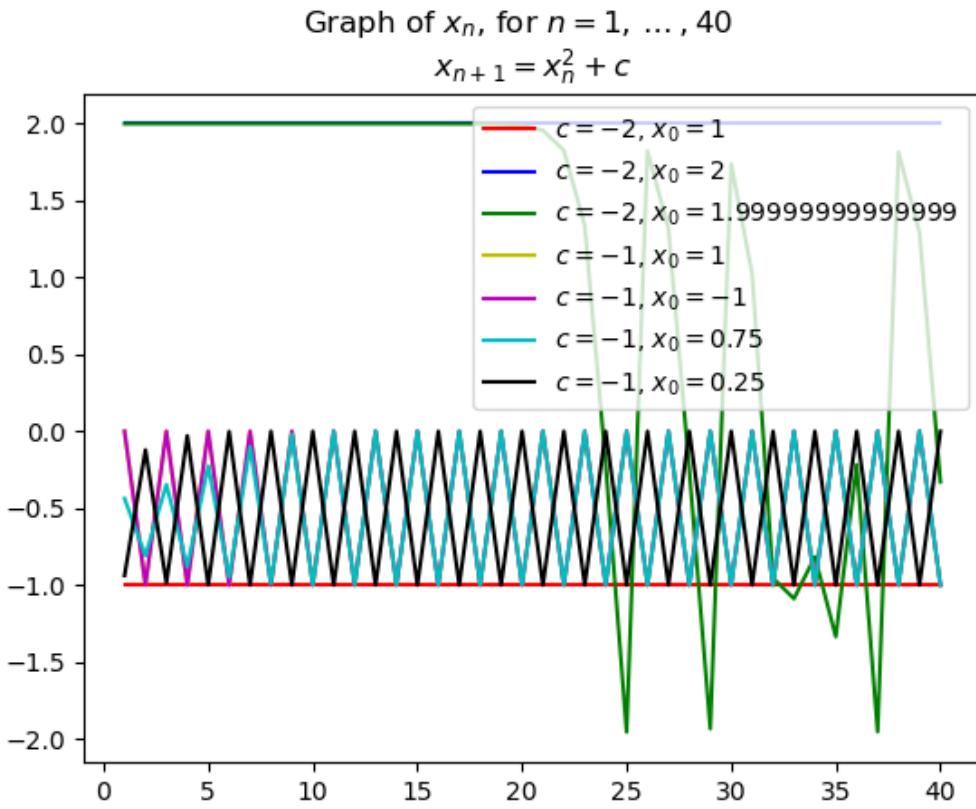
Rozwiązanie: Iteracyjnie wyznaczamy kolejne wartości.

Wyniki:

n	Float32	Float32*	Float64
1	0.0397	0.0397	0.0397
2	0.15407173	0.15407173	0.15407173000000002
3	0.5450726	0.5450726	0.5450726260444213
4	1.2889781	1.2889781	1.2889780011888006
5	0.1715188	0.1715188	0.17151914210917552
6	0.5978191	0.5978191	0.5978201201070994
7	1.3191134	1.3191134	1.3191137924137974
8	0.056273222	0.056273222	0.056271577646256565
9	0.21559286	0.21559286	0.21558683923263022
10	0.7229306	0.722	0.722914301179573
11	1.3238364	1.3241479	1.3238419441684408
12	0.037716985	0.036488414	0.03769529725473175
13	0.14660022	0.14195944	0.14651838271355924
14	0.521926	0.50738037	0.521670621435246
15	1.2704837	1.2572169	1.2702617739350768
16	0.2395482	0.28708452	0.24035217277824272
17	0.7860428	0.9010855	0.7881011902353041
18	1.2905813	1.1684768	1.2890943027903075
19	0.16552472	0.577893	0.17108484670194324
20	0.5799036	1.3096911	0.5965293124946907
21	1.3107498	0.09289217	1.3185755879825978
22	0.088804245	0.34568182	0.058377608259430724
23	0.3315584	1.0242395	0.22328659759944824
24	0.9964407	0.94975823	0.7435756763951792
25	1.0070806	1.0929108	1.31558346001072
26	0.9856885	0.7882812	0.07003529560277899
27	1.0280086	1.2889631	0.26542635452061003
28	0.9416294	0.17157483	0.8503519690601384
29	1.1065198	0.59798557	1.2321124623871897
30	0.7529209	1.3191822	0.37414648963928676
31	1.3110139	0.05600393	1.0766291714289444
32	0.0877831	0.21460639	0.8291255674004515
33	0.3280148	0.7202578	1.2541546500504441
34	0.9892781	1.3247173	0.29790694147232066
35	1.021099	0.034241438	0.9253821285571046
36	0.95646656	0.13344833	1.1325322626697856
37	1.0813814	0.48036796	0.6822410727153098
38	0.81736827	1.2292118	1.3326056469620293
39	1.2652004	0.3839622	0.0029091569028512065
40	0.25860548	1.093568	0.011611238029748606

Tabela 6: Uzyskane wyniki dla wszystkich 3 wariantów

```
c=-2 x0=1.0 x40=-1.0
c=-2 x0=2.0 x40=2.0
c=-2 x0=1.999999999999999 x40=-0.3289791230026702
c=-1 x0=1.0 x40=-1.0
c=-1 x0=-1.0 x40=-1.0
c=-1 x0=0.75 x40=-1.0
c=-1 x0=0.25 x40=0.0
```


Rysunek 2: Wykres wartości wszystkich ciągów

Na rysunku 2 zostało przedstawione jak zmieniają się wartości ciągi dla poszczególnych wartości startowych. Widzimy, że przypadek 1 oraz 2 to punkty stałe tego ciągu, pierwszy równy -1, a drugi 2. Wartości w przypadku 3 po około 23 iteracjach zaczynają co iterację zmieniać znak i ich wartości się powoli zmniejszają. Dla pozostałych przypadków, po co najwyżej kilkunastu iteracjach zaczynają oscylować między 0 i -1, dla przypadku 6 widzimy, że od 10 iteracji, jego wartości całkowicie się pokrywają z tymi dla przypadku 5. Ponieważ $(-1)^2 = 1^2$, to niezależnie które z nich wybierzemy jako wyraz startowy, wszystkie pozostałe wartości będą takie same (o ile c jest takie samo), więc wykresy 4 i 5 przypadku całkowicie się pokrywają.

Wnioski: Dla powyższego równania rekurencyjnego (które również jest używane do wyznaczenie zbioru Mandelbrota) widzimy, że pracując z liczbami o skończonej precyzyji, jeśli ich wartość nie rozbiega do nieskończoności, to zbiega do któregoś punktu stałego, albo oscyluje między kilkoma wartościami. Mimo, że matematycznie przypadki 5 i 6 mają różne wartości, to od pewnego momentu te różnice nie są możliwe do przedstawienia w skończonej precyzyji. Pokazuje to też, że dla odpowiednio dobranych wartości początkowych równanie rekurencyjne, które zdaje się być "rosnące", może mieć wszystkie wartości skończone niezależnie od liczby wykonanych iteracji.